

تذکره الاولیا (عطار نیشابوری)

کتابی عرفانی به نثر ساده که در شرح حال 72 نفر از عارفان، حدوداً در سالهای 615 تا 620 قمری نوشته شده است.

ساختار: شامل مقدمه و 72 باب است که در هر یک به رفتار، کردار، افکار و گفتار عارفان می پردازد. هدف عطار این بوده که این ذکرها درسهایی عملی برای دیگران باشند. نخستین باب به حالات و سخنان امام صادق (ع) و آخرین باب به منصور حلاج اختصاص یافته است. همچنین، پس از مدتی فصلهای دیگری توسط برخی محققان به این کتاب اضافه شده که حالات و سخنان ۲۵ نفر از عارفان دیگر را دربر دارد که مطالب آن به شیوه تذکره الاولیاء تألیف شده است.

در این کتاب مشاهده می شود که عطار در ابتدای معرفی هر یک از عارفان، یک بند مسجع درباره وی می آورد.

تذکره الاولیا به زبانهای مختلفی چون عربی، انگلیسی و برخی زبانهای اروپایی ترجمه شده است. از جمله ترجمهها به زبان عربی می توان به ترجمه محمد اصیلی و سطلانی اشاره کرد که نسخه ای از آن در دانشگاه تهران موجود است.

تذکره الاولیا از لحاظ زبان با دیگر آثار عطار شباهتهایی دارد مثلاً همانطور که عطار در این کتاب به سخنان عارفان پرداخته، در دیگر آثار او هم برخی از سخنان مشایخ به شکل نظم آورده شده. نمونه هایی از متن کتاب:

و الآخر، آن قیتیل الله فی سبیل الله، آن شیر بیشه تحقیق، آن شجاع صدر صدیق، آن غرقه دریای موج، حسین منصور حلاج، رضی الله عنه. (یک بند مسجع که عطار در ابتدای معرفی منصور حلاج آورده.)
و گفت: «به صحرا بیرون شدم. باران عشق باریده بود و زمین تر شده. چنان که پای مرد به گلزار فرو شود پای من به گلزار عشق فرو شد.» (یکی از نقل قولهای بایزید بسطامی)